

Reuf Vejo
Amina Pehlić

PRONOMINALNA PITANJA U GOVORU DJECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Sažetak

Rad istražuje prirodu interogativnosti kod djece predškolskog uzrasta s akcentom na prisustvo pronominalnih pitanja. U okviru teorijske elaboracije osvijetljen je problem interogativnosti kao primarne lingvističke kategorije i ponuđena je formalno-semantička tipologizacija pitanja. U empirijskom dijelu ispitano je prisustvo, frekventnost i semantička nijansiranost različitih tipova pronominalnih pitanja u govoru djece predškolskog uzrasta od 3 do 6 godina. Korištene metode u radu jesu teorijska elaboracija i empirijska neeksperimentalna metoda. Rezultati su sagledani iz ugla postojanja statistički značajne povezanosti između pojavljivanja pronominalnih pitanja i dobi, pola, intelektualne razvijenosti djeteta, te obrazovanosti majke i oca.

Ključne riječi: interogativnost, pronominalna pitanja, semantička nijansiranost pronominalnih pitanja

UVOD

Pod pitanjem podrazumijevamo *upitne* ili *interogativne*¹ rečenice. U istom značenju u lingvističkoj literaturi susrećemo još i nazive tipa *sintaksičko pitanje* (Piper, 2005:670) i *informativno pitanje* (Končarević, 1986:72) ili samo *pitanje*. Govornim činom kojim se postavlja pitanje, govorno lice pokušava od sagovornika da dobije određenu informaciju koja je u vezi sa govornom situacijom. Pitanjem govornik podstiče sagovornika na verbalnu

¹ "U sistemu semantičkih kategorija interogativnost, imperativnost i vokativnost (...), spadaju kategorijalnom kompleksu apelativnosti – obimnom i složenom sistemu jezičkih sredstava koji pored interogativnih, imperativnih i vokativnih gramatičkih oblika i značenja obuhvata i (...) druga sredstva kojima govorno lice skreće pažnju sagovornika na sebe i svoj iskaz, i pokušava da utiče na sagovornikovo verbalno ili neverbalno ponašanje. U sadržaj apelativnosti ulazi, dakle, namera da se deluje na sagovornika i na njegovo ponašanje." (Piper i ost., 2005:649-650)

reakciju, dakle, nastoji da ukloni kognitivni deficit, pri čemu slušalac može svojim odgovorom popuniti prazninu u informaciji, odnosno, poboljšati govornikov nivo informiranosti.

Većina pitanja, pored svoje intonacije kao obilježja upitnosti, u toj funkciji sadrže i neka morfološko-leksička sredstva, tj. odgovarajuće upitne riječi i izraze, koja u strukturi pitanja zauzimaju uvijek odgovarajuće mjesto. Također, u bosanskom jeziku susrećemo i ona pitanja u kojima je jedini znak upitnosti upitna intonacija, pa se takva pitanja nazivaju *intonaciona* ili *deklarativna* pitanja.

Pitanja imaju i svoje strukturne karakteristike, i to:

- uobičajena je prepozicija pitanja u odnosu na repliku koja sadrži odgovor,
- za pitanje je karakteristična odgovarajuća intonacija, tj. dizanje tona na kraju,
- u strukturi pitanja javljaju se odgovarajuća morfološko-leksička sredstva, tj. različiti tipovi upitnih riječi ili upitnih izraza,
- u pitanju susrećemo karakterističan red riječi, npr. upitne zamjenice i upitni prilozi na početku pitanja, ili partikula *li* iza glagola, partikula *zar* uglavnom u inicijalnoj poziciji, iako se, u razgovornom stilu, može naći kako u sredini tako i na kraju rečenice i sl.

U recentnoj lingvističkoj literaturi suočavamo se s višestrukim kriterijskim polazištima u diferencijaciji tipova pitanja, kao i u pristupu njihovoj naučnoistraživačkoj empirijskoj analizi. Međutim, u ovom radu slijeđena je tipologizacija koju susrećemo kod Ksenije Končarević,² koja pitanja tipologizira prema funkcionalno-semantičkom kriteriju na sljedeće osnovne tipove:

- *pronominalna*,
- *nepronominalna* i
- *disjunktivna*.

Pronominalna pitanja su ona čija se interogacija, pored odgovarajuće intonacije, eksplicitno izražava odgovarajućim formalno-gramatičkim sredstvima:

² Rad K. Končarević „Interogativne rečenice u ruskom i srpskohrvatskom jeziku“, rađen na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta u Beogradu, novembra 1985, nagrađen je prvom nagradom na Tematu Univerziteta u Beogradu. Zato ga smatramo najrelevantnijim izvorom u kontekstu ovog istraživačkog problema.

a) upitnim zamjenicama: *ko, šta/što, koji, kakav, čiji, kolik(i)*...

b) upitnim adverbima: *gdje, kuda, kada, odakle, dokle, otkad, dokad, kako, koliko, (za)što, kamo*...

Semantičko-sintaksičke karakteristike pronominalnih pitanja

Pitanja u čijoj se inicijalnoj poziciji javljaju upitne zamjenice služe kao pitanja za lica i predmete, za njihova svojstva i njihovu količinu. One traže kao odgovor imenice (ili njihove zamjenice), pridjeve i brojeve, pa prema tome one njih i zamjenjuju.

-Ko je došao?

-Koga tražiš?

-Kakav je on đak?

-Koliko novaca imaš

Ova vrsta pitanja u našem jeziku oblički su dosta razučena. Zamjenicom *ko* pita se za živo, tj. izriče se pitanje o vršiocu radnje, nosiocu stanja ili osobine,

-Ko kuca?

-Ko spava u ovo doba dana?

-Ko je ljepši?

Zamjenicom *šta/što* pita se za neživo, tj. pita se za neku osobinu čovjeka, za nepoznate stvari, pojave i sl, za količinu nečega (najčešće u razgovornom stilu), o uzroku ili cilju nečega. Obje zamjenjuju imenice.

-Šta sam ti skrivio?

-Šta košta ova knjiga?

Zamjenica *šta* javlja se i sa značenjem *kako*, na koji način:

-U šta sam proživio sve ove godine?

Zamjenice *ko* i *šta* upotrebljavaju se i kao odnosne (relativne), budući da u strukturu složene rečenice uvode odnosne (relativne) zavisne klauze. Međutim, one se mogu upotrijebiti i u funkciji neodređenih zamjenica.

-Ako me ko šta za tebe pita, ništa mu neću reći.

-Ako me neko nešto za tebe pita, ništa mu neću reći.

Zamjenica *što* javlja se umjesto zamjenice *koji* (*koja, koje*) u poziciji veznika:

-Oženio se djevojkom što ga je u svemu bođrila.

Oblici *šta/što* upotrebljavaju se i u značenju količinskog priloga *koliko*:

-Uh, šta vas je.

-*Jao, što ste pokisli!?*

Ako je pitanje usmjereno na saznavanje suštine nečega koristi se model: *šta je + nominativ* ili *šta znači + nominativ/infinitiv*.

-*Šta je to materija?*

-*Šta znači živjeti u skladu sa svojim vremenom?*

Zamjenicom *kakav* izriče se pitanje o osobini, svojstvu (u predikatskoj funkciji u rečenici) ili negacija u retorskim pitanjima:

-*Kakvi su to bili ljudi?*

-*Kakav sam ja to roditelj?*

Zamjenica *koji* zahtijeva kao odgovor imenicu, pridjev (određeni oblik) i broj (redni), tj. zamjenjuje te riječi:

-*Koja rijeka je ponornica?*

-*Koji ćeš danas sako obući?*

-*Koji si u razredu po uspjehu?*

Zamjenicom *čiji* izriče se pitanje o pripadnosti ili porijeklu. Na ovo pitanje javlja se replika sa prisvojnomo zamjenicom, prisvojnomo pridjevom ili posesivnim genitivom.

-*Čija je to knjiga?*

Zamjenicom *kakav* izriče se pitanje o kakvoći ili materijalu, pa se na njega može odgovoriti prisvojnomo i gradivnim pridjevom ili neodređenomo zamjenicom:

-*Kakav ste uspjeh postigli?*

-*Kakav je (= od čega) sto?*

Zamjenicom *koliki* pitamo za broj i mjeru, a u funkciji replike javlja se broj, pridjev ili pokazna zamjenica:

-*Koliko je osam puta osam?*

-*Koliki ti je sin?*

Upitni adverb *gdje* koristi se za označavanje mjesta vršenja radnje i za pravac kretanja:

-*Gdje se nalaze lične stvari našeg gosta?*

-*Gdje su ih odvukli?*

Upitni adverb *kuda* koristi se i za pravac i za liniju kretanja:

-*Kuda ideš?*

-*Kuda si pošao?*

Upitna zamenica ili adverb mogu biti upotrijebljeni i samostalno, što je karakteristično, prije svega, za dijaloški govor. Pored toga, najčešće u razgovornom stilu, dolazi i do ponavljanja upitnog člana, kako radi isticanja pitanja tako i kao odraz vanjezičkih ponavljanja:

-*Pa šta, šta hoćete od mene?*

-*Vidjela sam ga.*

-*Gdje, gdje?*

Najčešće se za vrijeme pita adverbom *kad(a)*:

- *Kada su došli?*

Adverbom *kako* traži se informacija o načinu vršenja glagolske radnje ili se izražava negodovanje, tj. nedoumica izazvana prethodnom replikom, pri čemu se ponavlja onaj dio koji je doveo do takve reakcije:

-*Kako ćemo se gore popeti?*

-*U kosmos ode raketa bez čovjeka.*

-*A ko upravlja njome?*

-*Kako ko upravlja? – udari dlanovima o koljena u čudu.*

Adverbom *(za)što* postavlja se pitanje o uzroku i cilju:

-*A (za)što ste ga udarili?*

-*Što ti je, mama, tako ruka hladna?*

Čuđenje se izražava upitnim izrazom *kako to*, kao i rečenicama sa adverbom *kako*, u kojima „dolazi čuđenje otuda, što je pitalac mislio da nema načina kojim bi se radnja glagolska vršila“ (Musić, 1910:176). Stoga se u ovakvim rečenicama često koristi futur, koji pokazuje nemogućnost vršenja glagolske radnje.

Adverbom *(za)što* postavlja se pitanje o uzroku i cilju:

-*A zašto ste ga udarili?*

-*Zašto čekate satima na istom mjestu?*

-*Što ti je, dijete, tako ruka hladna?*

Adverbom *koliko* izražava se pitanje o količini, mjeri, iznosu, broju nečega, ili se izražava velika količina nečega sa dozom čuđenja:

-*Koliko imamo flomastera, Amra?*

-*Koliko samo ti imaš drugarica?*

Adverbom *kud(a)* pita se za pravac glagolske radnje:

-*Odvezli smo ih dolje.*

-*Kuda?*

Upitni adverb *odakle* i *otkuda* javljaju se sa značenjem kakvog mjesta:

-*Odakle si ti?*

-*Otkuda dolazite?*

Adverb *dokle* javlja se sa značenjem “do koje prostorne granice“. Upotrebljava se i u vremenskom značenju – do koje vremenske granice, kao i sinonimični prilog *dokad(a)*, a u upotrebi je i prilog *otkad(a)*.

Adverb *kamo*³ u svom osnovnom značenju sinoniman je sa prilogom *kuda*. Služi za izricanje onoga čega nema ili za izricanje žaljenja što ga nema, a želi se da bude.

U bosanskom jeziku, kada je riječ o stilski neutralnom redu riječi, upitne zamjenice i adverbi, po pravilu, stoje u inicijalnoj poziciji u rečenici. Međutim, javljaju se i odstupanja u slučajevima kada se govori o stilski obilježenom redu riječi:

-*Slavljenik, gdje je?*

METODE ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je korišten metod teorijske analize, deskriptivno analitički Survey metod (posmatranje, upitnik). Planirano istraživanje imalo je karakteristike operativnog istraživanja u kome je bio zastupljen transverzalni pristup.

Metodom teorijske analize osvijetljen je fenomen interogativnosti kao temeljna istraživačka preokupacija u ovom projektu. U empirijskom dijelu istraženo je prisustvo, frekventnost i semantička nijansiranost pronominalnih pitanja u govoru djece predškolskog uzrasta.

Generalna hipoteza glasi: *Pretpostavljamo da će se u govoru djece predškolskog uzrasta manifestirati pronominalna pitanja.*

Posebna hipoteza glasi: *Očekujemo da dob, pol, intelektualna razvijenost djeteta, te nivo obrazovanosti roditelja, značajno utječu na prisustvo, frekventnost i semantičku razuđenost pronominalnih pitanja kod djece ovog uzrasta.*

Operacionalizacija hipoteza na nivo varijabli: nezavisne varijable: (dob, spol, IQ djeteta, stepen obrazovanosti roditelja); zavisne varijable (pitanja izražena upitnim zamjenicama: *ko, šta, koji, čiji, kakav, kolik(i)*; pitanja izražena upitnim adverbima: *gdje, kuda, kamo, odakle, dokle, kad, dokad, kako, koliko...*).

Glavne tehnike na koje je istraživanje bilo oslonjeno jesu: protokol posmatranja, anketiranje, testiranje, evidentiranje.

Istraživački instrumenti za prikupljanje podataka, primijenjeni u ovom ispitivanju su: protokol posmatranja dječijih

³ “Među zameničkim pitanjima ima srazmerno više nego kod drugih pitanja regionalnih oblika, koji se sreću u književnim delima, ali koji se ne bi mogli smatrati oblicima jezičkog standarda kao što je, na primer, slučaj sa prilogom *kamo* za pitanje o nečemu što je stalno, npr. *Kamo novac? Kamo društvo?*“ (Piper, 2005:673).

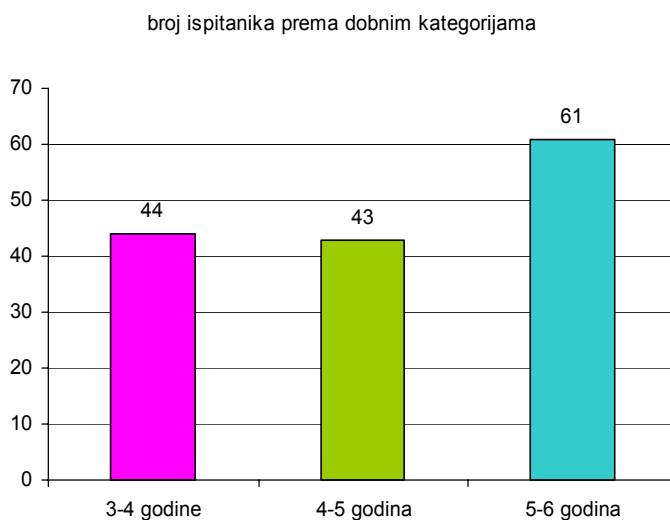
pitanja, test opće inteligencije (standardizirani instrument), te upitnik za roditelje o socio-ekonomskom i obrazovnom statusu.

Istraživački uzorak sačinjavalo je 148 djece iz vrtića u Travniku, Zenici, Doboju i Tuzli, uzrasta od 3 do 6 godina, koja su obuhvaćena institucionalnim predškolskim odgojem i obrazovanjem u urbanim sredinama.

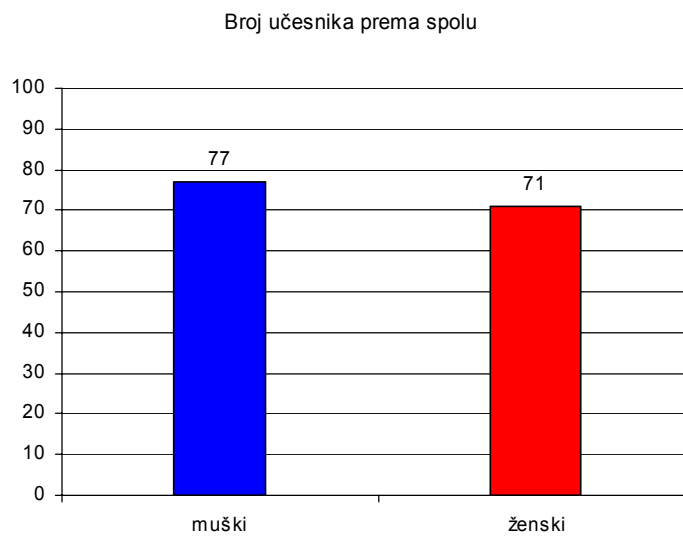
Tabela 1: *Struktura uzorka*

UZRAST			POL		IQ		NIVO OBRAZOVANOSTI RODITELJA							
3-4	4-5	5-6	M	Ž	P	NP	MAJKA				OTAC			
							BSS	SSS	VŠS	VSS	SSS	VŠS	VSS	
44	43	61	77	71	102	46	16	79	6	47	89	12	48	
Svega: 148			Svega: 148		Svega: 148		Svega: 148				Svega: 148			

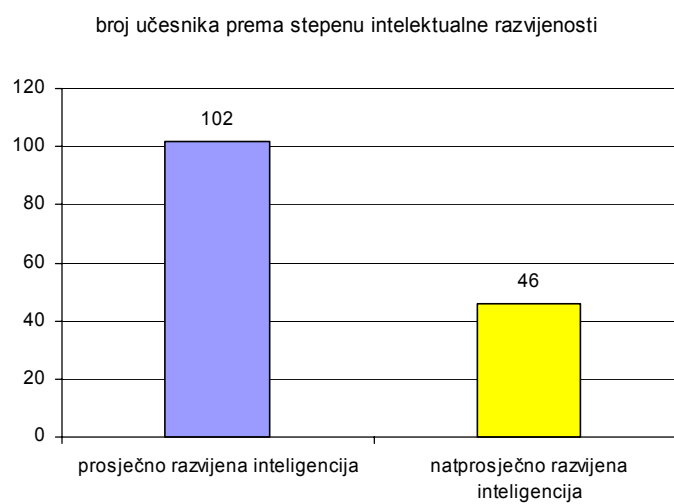
Objašnjenje: P – prosječna inteligencija; NP – natprosječna inteligencija; BSS – bez stručne spreme; SSS – srednja stručna sprema; VŠS – viša stručna sprema; VSS – visoka stručna sprema



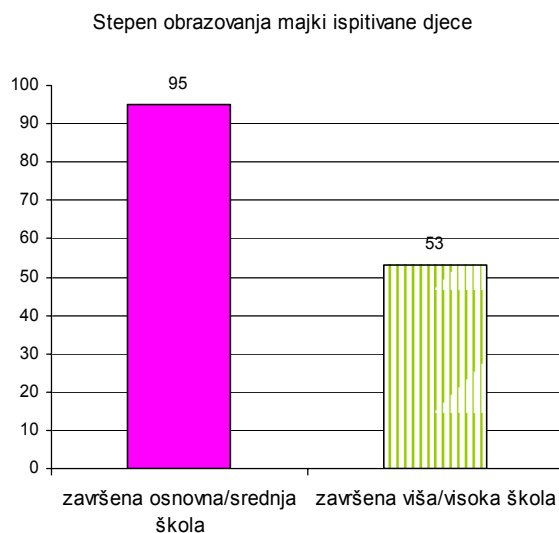
Grafikon 1: *Struktura uzorka prema uzrastu*



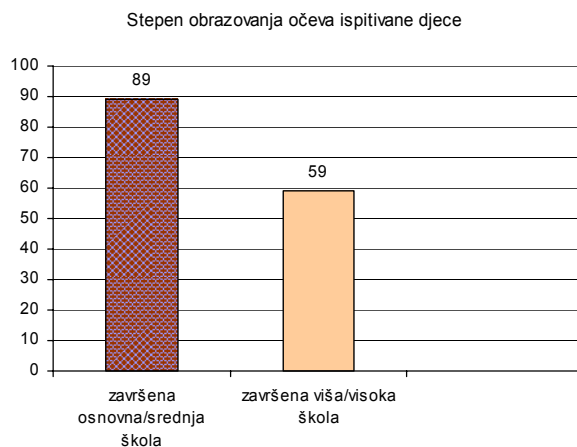
Grafikon 2: Struktura uzorka prema polu



Grafikon 3: Struktura uzorka prema stepenu intelektualne razvijenosti djece



Grafikon 4: Struktura uzorka prema stepenu obrazovanosti majke



Grafikon 5: Struktura uzorka prema stepenu obrazovanosti oca

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I NJIHOVA INTERPRETACIJA

Rezultati istraživanja interpretirani su kroz dva nivoa analize dječijih pitanja: statistički, kao pomoćni nivo lingvističke analize i lingvistički, kao primarni, na kome je težište analize korpusa dječijih pitanja.

Analiza statističke značajnosti nezavisnih varijabli u odnosu na karakter pronominalnih pitanja

Odnos dobi učesnika sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Tabela 2. Broj postavljenih pronominalnih pitanja u odnosu na dob

	Dob	N	Prosječni rang
broj postavljenih pronominalnih pitanja	3-4 godine	42	70,15
	4-5 godina	32	48,72
	5-6 godina	45	58,54
	Ukupno	119	

Tabela 3. Ispitivanje značajnosti prisutnih razlika kod pronominalnih pitanja u odnosu na dob

Test Statistik	broj postavljenih pronominalnih pitanja
Chi-Square	7,72
Df	2
Značajnost	,02

Vrijednost hi-kvadrata od 7,72 u ovom slučaju je statistički značajan ($p < 0,05$), pa bismo mogli odbaciti nultu hipotezu. Postavljanje pronominalnih pitanja nije brojčano jednako kod predškolske djece iz navedene tri dobne kategorije. Iz kolone *Prosječni rang* možemo da uočimo da se ova vrsta pitanja najrjeđe javlja kod djece uzrasta 4-5 godina, tj. da se najčešće javlja na uzrastu 3-4 godine.

Odnos varijable pol ispitanika sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Tabela 4. Broj postavljenih pronominalnih pitanja u odnosu na pol

	Pol	N	Prosječni rang
broj postavljenih pronominalnih pitanja	Muški	67	61,15
	Ženski	52	58,52
	Ukupno	119	

Tabela 5. Ispitivanje značajnosti prisutnih razlika kod pronominalnih pitanja u odnosu na pol učesnika

Test Statistik	broj postavljenih pronominalnih pitanja
Mann-Whitney U	1665
Wilcoxon W	3043
Z	-,43
Značajnost	,67

Mann-Whitney U statistik od 1665 u ovom slučaju nije bio statistički značajan (značajnost od 0,67, $p > 0,05$) pa bismo mogli prihvatiti nultu hipotezu, tj. naglasiti da pol djece, na ispitanom uzorku, ne igra značajnu ulogu u postavljanju pronominalnih pitanja.

Odnos intelektualne razvijenosti ispitanika sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Tabela 6. Odnos intelektualne razvijenosti ispitanika sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

	Iq	N	Prosječni rang
broj postavljenih pronominalnih pitanja	prosječno razvijena inteligencija	84	59,63
	natprosječno razvijena inteligencija	35	60,90
	Ukupno	119	

Tabela 7. Ispitivanje značajnosti prisutnih razlika u odnosu na intelektualnu razvijenost i broj postavljenih pronominalnih pitanja

Test Statistik	broj postavljenih pronominalnih pitanja
Mann-Whitney U	1438,5
Wilcoxon W	5008,5
Z	-,19
Značajnost	,85

Podijelivši ispitanike prema kriteriju nivoa intelektualne razvijenosti na prosječne i natprosječne, te ukrstivši tu varijablu sa brojem zabilježenih pronominalnih pitanja, možemo zaključiti da se broj postavljenih pronominalnih pitanja ne razlikuju značajno u odnosu na prosječnu ili natprosječnu inteligenciju djece na ispitanom uzorku (Mann-Whitney U 1438,5, značajnost 0,85, $p>0,05$).

Odnos stepena obrazovanja majke sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Tabela 8. Odnos stepena obrazovanja majke sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

	Edukacija majke	N	Prosječni rang
broj postavljenih pronominalnih pitanja	završena	79	61,11
	osnovna/srednja škola		
	završena viša/visoka škola	40	57,81
	Ukupno	119	

Tabela 9. Ispitivanje značajnosti prisutnih razlika u odnosu na stepen obrazovanosti majke i broja postavljenih pronominalnih pitanja

Test Statistik	broj postavljenih pronominalnih pitanja
Mann-Whitney U	1492,5
Wilcoxon W	2312,5
Z	-,51
Značajnost	,61

Mann-Whitney U statistik od 1492,5 u ovom slučaju nije bio statistički značajan (značajnost od 0,61, $p>0,05$) pa bismo mogli prihvatiti nultu hipotezu, tj. naglasiti da nivo obrazovanja majki ispitanе djece, na ispitanom uzorku, ne igra značajnu ulogu u postavljanju pronominalnih pitanja.

Odnos stepena obrazovanja oca sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Tabela 10. Odnos stepena obrazovanja oca sa brojem postavljenih pronominalnih pitanja

Edukacija oca		N	Prosječni rang
broj postavljenih pronominalnih pitanja	završena osnovna/srednja škola	73	62,76
	završena viša/visoka škola	46	55,62
	Ukupno	119	

Tabela 11. Ispitivanje značajnosti prisutnih razlika u odnosu na stepen obrazovanosti oca i broja postavljenih pronominalnih pitanja

Test Statistik	broj postavljenih pronominalnih pitanja
Mann-Whitney U	1477,5
Wilcoxon W	2558,5
Z	-1,14
Značajnost	,25

Mann-Whitney U statistik od 1477,5 u ovom slučaju nije bio statistički značajan (značajnost od 0,25, $p > 0,05$) pa bismo mogli prihvatiti nultu hipotezu, tj. naglasiti da nivo obrazovanja očeva ispitivane djece, na ispitanom uzorku, ne igra značajnu ulogu u postavljanju pronominalnih pitanja.

Lingvistički nivo analize

Lingvistička analiza ovog istraživanja pokazala je, generalno govoreći, prisustvo pronominalnih pitanja na svim uzrasnim grupama, a najfrekventnija su na uzrastu od 3 do 4 godine. Međutim, nisu sva pronominalna pitanja, sa svim svojim formalno-gramatičkim mogućnostima istraživanja interogacije, jednako prisutna ni na jednoj uzrasnoj grupi, pogotovo ne sa svim svojim pripadajućim semantičkim nijansama.

Tako, analiza formalno-gramatičkih oblika upitnosti izražena:

-
- upitnim zamjenicama: *ko* – sa značenjem radnje, *šta* – pita se za nešto nepoznato, *čiji* – sa značenjem posesivnosti,
 - upitnim adverbima: *gdje* – sa mjesnim lokacionim značenjem, *kada* – sa temporalnim značenjem i *zašto* – sa kauzalnim značenjem,

pokazuje da su ova pitanja najfrekventnija na uzrastu od 3 do 4 godine. Ovaj istraživački problem korespondira sa fazom razvoja mišljenja djece na ovom uzrastu, koje obilježava naglašen interes za neposredno iskustveno polje, tzv. predoperativno mišljenje. Dječija pitanja na ovom uzrastu imaju izrazito afektivnu funkciju, često s ciljem da odrasle “uvuku” u svoju aktivnost. To su, dakle, *pitanja radi pitanja* kojima se ostvaruje, prije svega, kontaktna funkcija jezika, pa otud i njihova frekventnost na ovom uzrastu.

Iako nisu potvrđene statističke značajnosti u pogledu spola, inteligencije, obrazovnog statusa roditelja, ipak, analizom frekventnosti uočljivo je da ovu semantičku nijansu upitnosti više ispoljavaju muška djeca, s prosječno razvijenom inteligencijom, te nižim obrazovnim statusom roditelja.

Pitanja u čijoj je inicijalnoj poziciji zamjenica *šta*, koja se javlja u formi *šta je + nominativ*, kojom se žele identifikovati predmeti, bića i pojave, javljaju se na sva tri uzrasta, a najfrekventnija su na uzrastu od 3 do 4 godine.

Međutim, kad se javljaju u formi *šta znači + nominativ/infinitiv*, sa značenjem suštine nečega, zbog svojih strukturnih i semantičkih karakteristika, njihova frekventnost se povećava, zavisno od djetetovog uzrasta. Ovaj tip pitanja podrazumijeva viši nivo jezičkih sposobnosti i izrazit su primjer ostvarenja kognitivne funkcije jezika. Također, natprosječna inteligencija postaje relevantna za njihovo pojavljivanje.

Pronominalna pitanja u čijoj su inicijalnoj poziciji:

- a) upitne zamjenice: *koji* – kojom se pita za bića i predmete, *kakav* – sa značenjem osobine, tj. svojstva nečega,
- b) upitni adverbi: *kako* – sa značenjem načina, *koliko* – sa značenjem količine, mjere, broja nečega i sl.

prisutna su na sve tri uzrasne skupine, ali su frekventnija na starijim uzrastima. S druge strane, pronominalna pitanja u čijoj su inicijalnoj poziciji adverbi: *odakle/dokle*, *otkad/dokad*, model *kako to* rijetka su u dječijem izražavanju interogacije zbog svoje tvorbene i morfološko-semantičke kompleksnosti. Javljaju se tek u

kasnijoj predškolskoj dobi, s nagovještajima javljanja tzv. operativnog mišljenja kod djece ovog uzrasta.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su pronominalna pitanja prisutna kod djece predškolskog uzrasta, a najfrekventnija su na uzrastu od 3 do 4 godine. Nisu sva pronominalna pitanja, sa svim svojim formalno-gramatičkim mogućnostima izražavanja interogacije jednako prisutna u ovoj uzrasnoj grupi, pogotovo ne sa svim svojim pripadajućim semantičkim nijansama. Indikativno je da su pitanja koja u osnovi imaju interes za neposredno iskustveno opažajno djetetovo polje prisutnija na ovom uzrastu. Polazeći od interferencijske prirode lingvistike, rezultate ovog istraživačkog problema interpretiramo u kontekstu interakcije jezika, govora i mišljenja.

LITERATURA

- Babić, N. (1983). *Dječja pitanja*, Zagreb: Školska knjiga.
- Chomsky, N. (1972). *Gramatika i um*, Beograd: Nolit.
- Furlan, I. (1963). *Govorni razvoj djeteta*, Beograd: Savremena škola.
- Končarević, K. (1986). Interogativne rečenice u ruskom i srpskohrvatskom jeziku, U: *Prilozi proučavanju jezika*, (71-97), Novi Sad: Institut za južnoslavenske jezike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.
- Musić, A. (1910). *Pitanja u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Rad JAZU, 172 (101-119).
- Pijaže, J. (1978). Odnos jezika i mišljenja s genetičkog stanovišta, U: Pijaže, Ž., Inhelder, B., *Intelektualni razvoj deteta*, (183-191), Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Pijaže, J. (1978). *Strukturalizam*, Beograd: Bigz
- Piper, P. i ost.(2005). *Sintaksa savremenog srpskog jezika*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska

Summary

This work explores the nature of preschool children with accent on the presence the pronominal questions. In the theoretical part, a interrogative problem is presented and offered a formally-semantic classification of the questions. In the empirical part is investigated the presence of pronominal questions in children's of preschool age. Used methods in the work are theoretical elaboration and empirically-experimental methods. The results were analyzed from the perspective of the existence in a statistically significant association between the occurrence pronominal questions, age, gender, child's intellectual development and education of mother and father.